

РІШЕННЯ

разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

м. Київ

05 жовтня 2026 р.

Разова спеціалізована вчена рада Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» прийняла рішення про присудження **ШМИГОВУ Михайлу Олексійовичу** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» на підставі прилюдного захисту дисертації *«Правове регулювання платіжних послуг в умовах цифровізації»*.

Шмигов Михайло Олексійович народився 20 липня 1992 р.

У 2015 р. закінчив Східноукраїнській національний університет імені Володимира Даля та отримав диплом магістра за спеціальністю «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності».

У 2014 р. закінчив Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка і отримав базову вищу освіту за напрямом підготовки «Правознавство» та здобув кваліфікацію бакалавра з права.

З вересня 2014 р. по липень 2016 р. – старший консультант з економічних питань у ТОВ «Іксфер Юкрейн».

З серпня 2016 р. по червень 2018 р. – старший консультант з економічних питань у ТОВ «Міг-Консалт».

З липня 2018 р. по квітень 2021 р. – керівник відділу продажів у компанії PSPMP Limited «MisterPay».

З травня 2021 р. по грудень 2021 р. – керівник команди продажів у «PayOp» (Transferop Payment Gateway Ltd.).

З квітня 2022 р. по жовтень 2025 р. – менеджер із розвитку бізнесу в компанії «Payflow» (Payflow Europe S.L.U.).

З квітня 2022 р. по теперішній час – фізична особа-підприємець.

З листопада 2025 р. по теперішній час – менеджер із розвитку бізнесу «PayPilot» (Pilot Innovation sp. z o.o.).

З листопада 2022 р. по теперішній час – здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» (денна форма навчання).

Тему дисертації Шмигова М.О. *«Правове регулювання платіжних послуг в умовах цифровізації»* затверджено на засіданні Вченої ради Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», протокол № 13 від 26 грудня 2022 р. Науковий керівник – заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, професор Гудіма Тетяна Степанівна.

Основні результати дослідження викладено у 12 наукових працях, з яких: 3 статті опубліковано у вітчизняних наукових фахових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 2 наукові публікації у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 1 підрозділ монографії, 5 публікацій за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій (з них 3 публікації за матеріалами закордонних міжнародних науково-практичних конференцій), 1 публікація за матеріалами круглого столу.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у фахових наукових виданнях України

1. Shmyhov M.O. Legal aspects of crypto assets regulation: flexibility vs standardization. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2024. № 21(3). P. 241–254. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2024-31-3-241>
2. Шмигов М.О. Поняття та ознаки платіжних послуг: еволюція підходів в умовах цифровізації. *Економіка та право*. 2025. № 77(2). С. 75–84. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.02.075>
3. Шмигов М.О. Моделі правового регулювання платіжних систем: порівняльний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 89. Ч. 5. С. 354–362. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.49>

Стаття у науковому періодичному виданні іншої держави

4. Hudima T., Kamyshanskyi V., Dmytrenko T., Shmyhov M. Optimal CBDC design for Ukraine through the lens of privacy and security. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12(69). P. 40–50. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.69.09.6> (Web of Science Core Collection, Q3)
5. Hudima T., Ustymenko V., Dzhabrailov R., Soshnykov A., Shmyhov M. Consumer lending vs ludomania: From resilience to social responsibility in the case of Ukraine. *Journal of Eastern European and Central Asian Research*. 2024. № 11(2). P. 394–408. DOI: <https://doi.org/10.15549/jeecar.v11i2.1564> (Scopus та Web of Science Core Collection, Q3)

Публікація монографічних видань

6. Гудіма Т.С., Шмигов М.О. Особливості захисту прав людини у сфері споживчого кредитування. *Гарантії дотримання соціально-економічних та екологічних прав людини в умовах війни та повоєнної трансформації*: Кол. моногр. / За заг. ред. чл.-кор. НАН України В.А. Устименка; НАН України, ДУ «ІЕПД імені В.К. Макутова НАН України». Київ, 2024. С. 216–225. URL: <https://hozpravoreposit.kyiv.ua/handle/765432198/252>

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Hudima T., Kamyshanskyi V., Shmyhov M. Digitalization of payment systems – security and resilience: convergence of Swiss-EU-Ukrainian approaches. 3rd

International Conference on economics, accounting and finance (December 15, 2023. Tallinn, Estonia). P. 14–16.

8. Shmygov M.O. Taxation of cryptocurrencies: conclusions and prospects for Ukraine. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матер. XLVII Міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. Краків (Республіка Польща): ВАДНД, 2024. С. 218–221.

9. Shmyhov M. The Impact of Payment Systems on the Performance of Public and Private Enterprises. *Scientific Center of Innovative Research, Relationship between public administration and business entities management–2024*. (November 29, 2024. Estonia). URL: <https://conf.scnchub.com/index.php/RPABM/RPABM/paper/view/852>

10. Shmyhov M. Legal regulation of financial bots: artificial intelligence as a participant in the payment process. *Наукова весна*: XV Міжнар. наук.-тех. конф. аспірантів та молодих вчених (26-28 березня 2025 р.). С. 295–296.

11. Шмигов М. Цифровізація платіжних систем і криптоактиви: нові вектори фінансового регулювання. *Інтелектуальний ресурс сьогодення: наукові задачі, розвиток та запитання*: V Міжнар. наук. конф. (29 серпня 2025 р., м. Чернівці). С. 151–154.

12. Шмигов М. Інституційні та регуляторні основи безпеки цифрових платежів. *Наукові тренди постіндустріального суспільства*: XI Міжнар. наук. конф. (06 березня 2026 р., м. Київ). С. 88–91. URL: <https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/06.03.2026/84>

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

ПЕТРУНЕНКО Ярослав Вікторович – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

ДЕРЕВ'ЯНКО Богдан Володимирович – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України». **Оцінка позитивна із деякими дискусійними моментами:**

1. На с. 69-70 дисертації автором вказано на ненабуття чинності законом України «Про віртуальні активи» та про подальші перспективи після можливого набуття ним чинності. У зв'язку із цим дисертант вказує, що поки законодавче поле віртуальних активів перебуває в стадії становлення, практично відносини ринку врегульовані шляхом підзаконних актів НБУ та рекомендацій. Натомість автором не береться до уваги, що Кодекс України з процедур банкрутства легітимізував операції із криптоактивами через застосування термінів «емітент електронних грошей» та «електронний гаманець» у багатьох нормах.

2. У підрозділі 1.3 автором досліджено окремі особливості правового регулювання платіжних послуг в умовах цифровізації у ЄС та США, зроблено порівняння у регулюванні між ними та на с. 67 підсумовано, що «...у моделі США простежується менш централізований і менш уніфікований підхід, ніж у ЄС. Це дає більше свободи ринку (інновації розвиваються переважно без наперед заданих жорстких правил), але викликає проблеми правової визначеності та нагляду. Взаємозв'язок платіжного і крипторинку у США швидше стихійний...» та ін. Слід погодитися із міркуванням автора на с. 83 «Україна, слідуючи євроінтеграційному курсу, також може у перспективі мати єдиний кодекс фінансових послуг, де під одним «дахом» будуть і класичні банківські, і платіжні, і віртуальні активи...», та на с. 86 стосовно того, що коли глобальні стандарти будуть прийняті провідними центрами (США, ЄС, Сінгапур), інші країни так чи інакше їх запозичать. Але яким чином наближення відповідного регулювання у США до того, яке є в ЄС, прямо стосуватиметься українського законодавства та практики його застосування у підрозділі не показано.

3. Слід підтримати обґрунтування автора, за яким розвиток законодавства України у сфері платіжних послуг має відбуватися через перехід від реактивної до проактивної моделі захисту користувача. Тобто пріоритетом має бути не відновлення порушеного права після здійснення несанкціонованої, помилкової або шахрайської операції, а недопущення здійснення такої операції (с. 191-192 дисертації). Та при цьому на сьогодні питома вага шахрайських операцій на ринку фінансових послуг припадає саме на платіжні послуги, надані за посередництва цифрових технологій. Цьому сприяє і застосування технологій договору приєднання (пропонованого часто англійською, китайською чи іншою недостатньо відомою користувачу мовою, дрібним шрифтом, з відсилкою до іншого джерела тощо) по відношенню до користувача, і безтурботна недбалість самого користувача вкупі з нехтуванням правилами безпеки. У зв'язку із цим постає питання стосовно потреби у підвищенні за допомогою правових механізмів ступеня ефективності відновлення прав користувачів у межах реактивної моделі захисту таких користувачів платіжних послуг в умовах цифровізації.

4. На с. 44-45 дисертації автор вказав на тенденцію з появи квазіфінансових сервісів у сфері платежів, що надаються нефінансовими компаніями як додаткова послуга – різноманітними торговельними онлайнплатформами, службами таксі, операторами зв'язку, які інтегрують у свої додатки можливість оплати та грошових переказів. Тепер статус їх послуг відповідає статусу визначених законом платіжних послуг. Тобто навіть нефінансові компанії, що бажають надавати платіжні функції, змушені або співпрацювати з ліцензованими установами, або самостійно отримувати відповідну ліцензію. Цей процес лише починається, проте очікується, що ринок платіжних послуг значно диверсифікується. У цьому зв'язку вважаємо, що автору слід було продовжити дослідження у бік розробки пропозицій із забезпечення фінансових потреб держави через реалізацію певних автоматичних чи інших оптимальних фіскальних механізмів. У такому випадку робота б значно

виграла, а в випадку реалізації пропозицій держава б отримала додаткові фінансові ресурси в умовах війни та повоєнного відновлення.

КУЛИК Олег Ігорович – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України». **Оцінка позитивна із деякими дискусійними положеннями та зауваженнями:**

1. У дисертації автор надав подальшого розвитку положенням щодо правового забезпечення монетарного суверенітету держави у цифрових платіжних та фінансових правовідносинах шляхом обґрунтування ризику цифрового витіснення національної валюти токенами, прив'язаними до іноземної валюти, які фактично використовуються через приватні цифрові платформи як засіб розрахунку або збереження вартості; доведено, що така ситуація потребує не лише економічної оцінки її впливу на грошовий обіг, а й правової кваліфікації відповідних цифрових інструментів за характером їх використання у платіжних і фінансових правовідносинах, визначення допустимих меж їх застосування у розрахунках, встановлення вимог до емітентів та операторів цифрових платформ, а також запровадження правових засобів захисту користувачів, фінансової стабільності та монетарного суверенітету держави (с. 30).

Підтримуючи авторську позицію, варто зазначити, що її доцільно було б розвинути з погляду того, як саме, на думку автора, слід подолати цей виклик. Зокрема, на с. 81 автор зазначає, що виклик для регуляторів полягає у завчасному створенні превентивних механізмів: вимог до розкриття експозиції банків на криптоактиви, стрес-тестів з урахуванням сценаріїв обвалу крипторинку, планів дій на випадок криз у цій сфері. У такому контексті думка потребує детальнішого розвитку: якщо вільний обіг стейблкоїнів усе ж несе загрозу монетарному суверенітету, то яким чином цю загрозу варто подолати – шляхом повної заборони чи запровадження конкретних обмежень щодо обігу, наприклад дозволити обіг лише тих стейблкоїнів, що номіновані у гривні та емітовані українськими емітентами?

2. На с. 176 дисертант зазначає, що однією з ключових проблем цифрового платіжного середовища є феномен «дрібного шрифту» у цифрових договорах, коли юридично значуща інформація формально доступна, але фактично прихована в довгих умовах користування, складних політиках конфіденційності, багаторівневих меню або гіперпосиланнях. У такій ситуації згода користувача стає формальною. Він натискає кнопку «погоджуюся», не маючи реальної можливості зрозуміти зміст правових наслідків. У науковій літературі ця проблема пов'язується з недоліками стандартних цифрових договорів, для яких просте повідомлення умов не забезпечує належного розуміння їх змісту користувачем; натомість пропонується перехід від моделі повідомлення до моделі пояснення умов взаємодії. Саме тому інформаційний захист у цифрових платіжних послугах має ґрунтуватися не лише на принципі доступності інформації, а й на принципі її зрозумілості, видимості, своєчасності та

функціональної придатності для прийняття рішення. Погоджуючись із наявністю цієї проблеми, вважаю, що додаткового уточнення потребують певні положення, зокрема щодо того, яким правовим засобом пропонується вирішити зазначену проблему.

3. Автором на с. 198 токенизацію охарактеризовано як спосіб захисту платіжних даних, за якого замість первинних платіжних реквізитів застосовується цифровий ідентифікатор, що обмежує ризик їх розкриття або неправомірного використання. На с. 133 дисертант аргументує, що особливо показовим є розвиток токенизації платіжних інструментів, коли реквізити платіжної картки замінюються цифровим токеном, що використовується для ініціювання операції без розкриття первинних карткових даних. Це підтверджує, що цифровий платіжний інструмент дедалі більше функціонує як захищений механізм доступу й автентифікації, а не як матеріальний носій платіжних реквізитів. Водночас потребує більшої аргументації думка про те, що токенизація є саме способом захисту платіжних даних, а не лише підміною одних платіжних даних (первинних карткових даних) іншими (цифровим ідентифікатором). Разом із тим наведені зауваження мають переважно дискусійний характер, спрямовані на уточнення та поглиблення окремих положень роботи і загалом не знижують наукової цінності представленого до захисту дисертаційного дослідження.

ДОРОШЕНКО Ліна Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса. **Оцінка позитивна із деякими дискусійними положеннями та зауваженнями:**

1. Доцільним вбачається розширити аргументацію щодо визначення принципу добросовісного платіжного інтерфейсу як спеціального стандарту поведінки надавача платіжних послуг у цифровому середовищі, зміст якого охоплює прозорість відображення суми платежу, комісії, валютного курсу та отримувача платежу, відсутність маніпулятивних цифрових практик, зрозумілості послідовності дій користувача, а також забезпечення реальної можливості підтвердити, відхилити або відкликати згоду на здійснення платіжної операції (стор. 188, 201 дис.). Погоджуючись в цілому з ідеєю, яку автор формулює в цій пропозиції, треба відзначити, що одним із найважливіших та фундаментальних елементів принципу верховенства права є правова визначеність. Редакція цієї пропозиції не в повній мірі відповідає цьому принципу та потребує вдосконалення з метою ефективного застосування на практиці. Автор використовує такі категорії як «добросовісний інтерфейс», «маніпулятивні цифрові практики», «зрозумілість», «послідовність», «реальна можливість», які потребують конкретизації. Використання таких невизначених, оціночних категорій з високою ймовірністю можуть бути підґрунтям для зловживання правом. Перелік ознак вбачається надто широким та неоднорідним. Дискусійною в запропонованому визначенні є і конструкція «відкликання згоди на здійснення платіжної операції», оскільки можливість відкликання залежить від стадії виконання операції і не кожен платіжну операцію можна відкликати після її авторизації або виконання.

2. На стор. 89 – 90 роботи дисертантом запропоновано періодизацію розвитку правового регулювання платіжного ринку України за критерієм зміни нормативного центру регулювання: 1) перший етап характеризувався системно-переказною моделлю, у межах якої правове регулювання зосереджувалося переважно на платіжних системах, банках і переказі коштів; 2) другий етап, закріплений ЗУ «Про платіжні послуги», сформував сервісну модель регулювання, у якій центральне значення набули платіжна послуга, її надавач, користувач, авторизація діяльності та відкриття ринку для небанківських учасників; 3) третій етап має бути пов'язаний із переходом до екосистемно-ризикової моделі регулювання, у якій правове значення має не лише вид платіжної послуги або категорія надавача, а фактичний розподіл функцій і ризиків між банками, небанківськими установами, сторонніми надавачами, технологічними посередниками, цифровими платформами та операторами платіжної інфраструктури. Запропонована автором періодизація розвитку правового регулювання платіжного ринку України викликає певні методологічні застереження. Здобувач визначає критерієм періодизації зміну нормативного центру регулювання, однак при характеристиці виокремлених етапів фактично використовує сукупність різнорівневих критеріїв, пов'язаних з об'єктом регулювання, правовим статусом учасників платіжного ринку, характером ризиків та методами державного регулювання. Крім того, якщо перші два етапи відображають уже сформовані моделі правового регулювання, то запропонований третій етап - «екосистемно-ризикова модель» - має переважно прогностичний і перспективний характер, оскільки сам дисертант зазначає, що перехід до нього лише потребує відповідного нормативного закріплення. У зв'язку з цим зумовлює необхідність додаткового обґрунтування можливості включення майбутньої, запропонованої автором моделі до історичної періодизації розвитку правового регулювання. Крім того, періодизація традиційно представляє собою поділ історичного розвитку на окремі періоди не тільки до визначеного критерію, а і з визначенням часових меж окремих періодів, тому цей висновок потребує уточнення з метою надання періодизації завершеного вигляду.

3. Висновок здобувача щодо спеціального правового значення згоди користувача у правовідносинах відкритого банкінгу як юридичного факту цифрових платіжних правовідносин, яке відрізняється від загального цивільно-правового волевиявлення (стор. 117, 150 дис.), є дискусійним та вимагає додаткової аргументації, оскільки цифровий спосіб надання такої згоди та спеціальний предмет навряд чи свідчать про формування окремої юридичної конструкції. Автору доцільно було б більш чітко обґрунтувати, у чому саме полягає специфічна юридична природа такої згоди та чим вона відрізняється від загальної категорії волевиявлення в цивільному праві.

ПОЄДИНОК Валерія Вікторівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса

Шевченка. Оцінка позитивна із деякими дискусійними положеннями та зауваженнями:

1. Дисертант формулює основні ознаки платіжної послуги в умовах цифровізації (с.39). Вважаю, що тут варто було б розмежувати традиційні ознаки платіжної послуги (властиві платіжним послугам загалом) та нові ознаки, привнесені цифровізацією. Крім того, хотілося б почути думку автора про те, з якими саме технологічними рішеннями він пов'язує поняття цифровізації (а відтак, певний новий етап у розвитку платіжних послуг)? Адже використання електронних засобів комунікації для здійснення платежів на відстані мало місце задовго до появи і поширення терміну «цифровізація». Так, одна з виділених автором ознак стосується того, що платіжна послуга «4) передбачає використання сучасних електронних платіжних інструментів». Які електронні платіжні інструменти при цьому слід вважати сучасними, який критерій їх відмежування?

2. Потребує додаткового обґрунтування запропоноване дисертантом розширення класичної структури правовідносин. Вказано, що «компонентна структура цих правовідносин охоплює щонайменше п'ять основних елементів: суб'єкти, об'єкти, зміст, правові засоби та правовий режим. У функціональному вимірі до цієї конструкції слід додати юридичні факти» (с.98). Тут питання викликає як вживання слова «щонайменше» (потенційно щось ще?), так і змішування традиційних елементів структури правовідношення (суб'єкти, об'єкти, зміст) з юридичними фактами, способами реалізації суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків, а також із нормативними умовами функціонування відповідної сфери. Будь-які правовідносини виникають, змінюються та припиняються у зв'язку з юридичними фактами, вимагають використання певних правових засобів та здійснюються у певному правовому режимі. Тому видається дискусійним, чи справді цифровізація зумовлює необхідність перегляду загальноприйнятої структури правовідносин, чи йдеться радше про особливості реалізації та забезпечення класичних елементів правовідносин у цифровому середовищі.

3. Становить значний інтерес запропонований автором принцип «добросовісного платіжного інтерфейсу». Автор розглядає інтерфейс не лише як технічний або дизайнерський елемент, а як юридично значущий компонент платіжної взаємодії, та пропонує враховувати маніпулятивний характер інтерфейсу при оцінці дійсності платіжного волевиявлення, добросовісності поведінки надавача та розподілу відповідальності. Зокрема, використання «темних візерунків» розглядається як порушення такого принципу і як підставу для оскарження відповідних операцій або умов договору (с.177-178).

Вважаю, що ця пропозиція має значний потенціал, однак потребує більш детального юридичного обґрунтування. Сам по собі маніпулятивний дизайн інтерфейсу ще не обов'язково означає відсутність або недійсність згоди на здійснення платіжної операції. Необхідно встановити, за яких саме умов такий дизайн юридично впливає на волевиявлення, які докази цього впливу є достатніми та які саме наслідки мають наставати – недійсність правочину, повернення коштів, відшкодування збитків, покладення відповідальності на

надавача послуг тощо. Іншими словами, йдеться про необхідність розроблення чітких юридичних критеріїв, які дозволяли б відмежувати звичайний недолік цифрового інтерфейсу від такого його характеру, який повинен мати юридичні наслідки для платіжної операції.

4. У дисертації в порівняльно-правовому аспекті розглядаються особливості правового регулювання платіжних послуг в низці юрисдикцій, що не належать до ЄС – США, Сінгапурі, Канаді, Сполученому Королівстві, Японії. Водночас, такий порівняльно-правовий аналіз не супроводжується чіткими висновками щодо того, які елементи зарубіжного регулювання за межами ЄС варто було б запозичити в Україні, і чи є таке запозичення в принципі можливим з урахуванням переговорів щодо вступу України до ЄС.

Результати відкритого голосування:

«ЗА» – 5 членів разової спеціалізованої вченої ради;

«ПРОТИ» – немає;

Тих, хто утримався – немає.

Рішення прийнято одногосно.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» –

присуджує Шмигову Михайлу Олексійовичу ступінь доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

До рішення додається відеозапис трансляції захисту дисертації з накладенням електронної печатки закладу, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронної печатки.

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

провідний науковий співробітник

відділу проблем модернізації

господарського права та законодавства

Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова

Національної академії наук України»,

доктор юридичних наук, професор

Петруненко Я.В.